

Redactie:

Dr. C. G. B. TEN KATE (Secretaris, Kampen, Fernhoutstraat 13),
Dr. H. N. KLUIJVER en Prof. Dr. K. H. VOOUS

Jaarverslag van het Vogeltrekstation over 1966
(*Annual Report of the Vogeltrekstation for 1966*)

Voorwoord

Het werkprogramma van het Vogeltrekstation vertoonde in het afgelopen jaar geen opvallende wijzigingen. De proeven over het oriëntatievermogen van Kokmeeuwen werden voortgezet en leverden een eerste aanwijzing op dat deze vogels onder bepaalde omstandigheden homing-oriëntatie in de Kramer-kooi kunnen vertonen. De proeven met Roodborstjes werden gestaakt, omdat men met deze soort nooit zeker weet of men met trekvogels te doen heeft. De bedoeling is om in de toekomst met niet in Nederland broedende soorten te gaan werken.

Als 39ste publicatie van de Stichting verscheen het artikel van W. J. Wolff: „Migration of Teal ringed in the Netherlands” (Ardea 54, p. 230—270).

De heren Cavé en Perdeck namen deel aan het 14de Internationale Ornithologische Congres te Oxford. De heer Perdeck hield daar een voordracht, getiteld: „Orientation of migratory Robins and Black-headed Gulls in a Kramer-cage”.

In de samenstelling van het Bestuur deden zich enkele mutaties voor. Prof. L. F. de Beaufort gaf de wens te kennen als bestuurslid te willen bedanken wegens zijn hoge leeftijd. Prof. de Beaufort is van af de oprichting van de Stichting in 1930 dertig jaar lang voorzitter geweest. Zijn grote belangstelling voor het werk van de Stichting moge onder andere blijken uit het feit, dat de notulen slechts één maal in deze lange periode door een waarnemend voorzitter zijn ondertekend. Wij zijn hem zeer erkentelijk voor de steun die hij steeds aan het onderzoek van de vogeltrek heeft gegeven. In de vacature werd voorzien door de benoeming van Dr. C. Groot, directeur van het N.I.O.Z. te Den Helder. Voorts trad Dr. J. Verwey toe tot het Dagelijks Bestuur.

Namens het Bestuur,

J. G. van Marle, voorzitter.
H. Klomp, secretaris.

Jaarverslag

door A. C. PERDECK

1. Het oriëntatie probleem.

a. Voorjaarsverplaatsingsproef met Spreeuwen.

Met behulp van onze kanonnetten lukte het voor het eerst werkelijk grote aantallen Spreeuwen in het voorjaar te vangen. De vogels werden gevangen op weilanden of grasvelden nabij een grote slaapplaats.

Vlak voordat ze zich naar de slaapplaats begeven, strijken dichte troepen hierop even neer. Op dat moment kunnen grote slagen gedaan worden. Op 18 februari en 2 maart werden er in twee slagen 1631 gevangen. Hiervan werden er 886 naar Zürich en Radolfzell verzonden en aldaar losgelaten.

Het aantal bruikbare terugmeldingen is nog gering en een verantwoorde conclusie kan nog niet getrokken worden.

b. Oriëntatievermogen van Kokmeeuwen.

In 1965 konden wij aantonen, dat deze vogelsoort, na van zijn nest gelicht te zijn, in een afgesloten ruimte geen oriëntatie vertoont die samenhangt met de ligging van zijn kolonie. De mogelijkheid bestond dat zij hiertoe onder de vrije hemel wel in staat zou zijn. Daarom werden in 1966 de vogels in een gazen kooi bovenop de koepel van het laboratorium geplaatst (fig. 1).

Fig. 1. Kokmeeuw in de Kramer-kooi. De buitenrand van de bodem is in 16 segmenten verdeeld, die beweeglijk zijn en de bewegingen van de vogel kunnen registreren. *Black-headed Gull in Kramer-cage. Outer part of bottom divided in 16 segments, each connected with an automatic registration system.*

Het zou natuurlijk beter geweest zijn, wanneer het landschap geheel was afgeschermd, maar de grote kraan, die bij de nieuwbouw van het Itbon werd gebruikt, maakte dit ondoenlijk. Bij zonnig weer konden van 48 proefdieren de bewegingen worden geregistreerd, bij zwaar bewolkt weer van 11. De vogels waren afkomstig van 2 kolonies ten noorden en van 2 kolonies ten zuiden van Arnhem, op verschillende afstand gelegen (van 25 tot 150 km). Voor de uitwerking werd nu allereerst de gemiddelde richting van elk individu bepaald (berustend op minstens 89 en meestal vele honderden registraties). Deze richting werd nu betrokken op de thuisrichting. Nu konden alle kolonies in één grafiek gecombineerd worden. De resultaten zijn weergegeven in fig. 2. Elke stip geeft hier de gemiddelde richting van 1 individu aan.

In plaats van het noorden staat bovenaan de richting van de kolonie (thuisrichting). De vogels van verschillende kolonies zijn op verschillende concentrische cirkels geplaatst. Met een pijl is bovendien de gemiddelde richting van alle individuen samen aangegeven. De lengte van de pijl geeft aan of de spreiding groot of klein is.

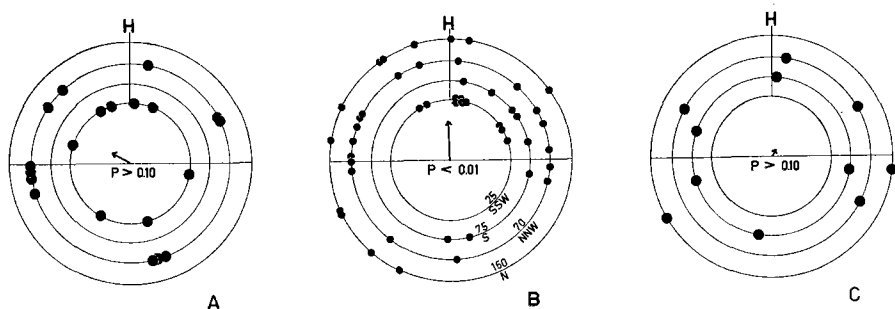

Fig. 2. Richting van uitbreekpogingen van Kokmeeuwen in de Kramerkooi (ten opzichte van de thuisrichting H).

Elke stip geeft de gemiddelde richting van 1 individu weer. Stippen op één cirkel afkomstig van één kolonie. Afstanden in km en richtingen ten opzichte van proefopstelling in B. De pijl geeft de gemiddelde richting van alle individuen aan. De lengte van de pijl is een maat voor de spreiding. P-waarde berekend met Raleigh-test.

A. In kamer met egale verlichting. Hemel en landschap niet zichtbaar.

B. Boven op laboratorium in gazen kooi, met zicht op landschap en hemel. Zonnig weer.

C. Als bij B, maar zwaarbewolkt, zon niet of moeilijk te localiseren.

Directions of escape movements of Black-headed Gulls in the Kramer-cage in relation to home-colony (H).

Each dot gives mean direction of one individual. Dots on one circle are from one colony. For distances in km and direction in relation to Kramer-cage, see B. Arrow indicates mean direction of all individuals. Length of arrow is a measure for scatter. P-values according to Raleigh-test.

A. In room under random light conditions. Sky and landscape not visible.

B. On top of laboratory in wire cage. Sky and landscape visible. Sunny conditions.

C. As B, but heavily overcast, position of sun not or difficult to estimate.

Figuur 2A geeft een samenvatting van de proeven van 1965. De 20 vogels bevonden zich of in een afgesloten kamer met egale kunstverlichting of in de dakkoepel, met afgeschermd landschap en afgeschermd hemel en zware bewolking. Vaste visuele kenmerken waren niet aanwezig. Een duidelijke oriëntatie ontbreekt. Fig. 2B geeft de richtingen van de 48 proefdieren die tijdens zonnig weer met zicht op het landschap werden onderzocht. De richtingen vertonen een grote spreiding, maar er is een opvallende concentratie in de naar huis gerichte helft. Deze concentratie kan niet aan het toeval toegeschreven worden. De gemiddelde richting is praktisch gelijk aan de thuisrichting. Hoewel de verschillende kolonies wel duidelijke verschillen in de gemiddelde richting en in de gerichtheid vertonen, zijn de resultaten toch in overeenstemming met wat men bij een op huis gerichte oriëntatie zou kunnen verwachten. In fig. 2C zijn de gemiddelde richtingen weergegeven van 11 vogels die onder een zwaarbewolkte hemel getest werden. Van enige gerichtheid op huis is geen sprake meer. Dit zou er voor kunnen pleiten dat de vogels bij hun oriëntatie van de zon gebruik maakten en niet van het landschap. Om zekerheid te hebben zouden de waarnemingen moeten worden uitgebreid en vooral proeven gedaan worden wanneer het landschap niet zichtbaar is.

2. De veldwaarnemingen.

Ook dit jaar concentreerden wij onze aandacht op het gebied van de Elbe-monding. Doordat er bijna dagelijks een behoorlijke Vinkentrek was, konden wij een duidelijke indruk krijgen van de standaardrichting van de Vink in dit gebied. Posten in het binnenland gaven zowel ten zuiden als ten noorden van de Elbe een gemiddelde richting van ZWtZ tot ZZW. Voortgezette waarnemingen bij Cuxhaven (post Berensch) hebben geen bevestiging gegeven van meer westelijke richtingen op dit punt. Wanneer men alle in zee stekende troepen bij elkaar neemt, is ook op dit punt de richting ongeveer ZZW.

De kustposten geven richtingen te zien die hiermee in overeenstemming waren, zij het dan ook dat er een duidelijke beïnvloeding was door de kustlijnen. In fig. 3 zijn de waarnemingen van alle jaren samengevat. Al met al durven we nu wel met veel vertrouwen de standaardrichting van de Vink in het gebied van de Elbemonde te plaatsen tussen ZWtZ en ZZW. Deze richting is iets westelijker dan die op Helgoland (ZZW—ZtW) waar men uitsluitend Noorse Vinken krijgt en iets zuidelijker dan die in Zuid-Zweden en op de Deense eilanden (ZW—ZWtZ). Dit lijkt ons heel goed in overeenstemming met de veronderstelling dat in de buurt van de Elbemonding de twee door de Oslo-bocht gescheiden Vinkenstromen zich weer verenigen. Van een plotselinge draaiing van de trekrichting, kan op grond van onze waarnemingen in dit gebied niet gesproken worden.

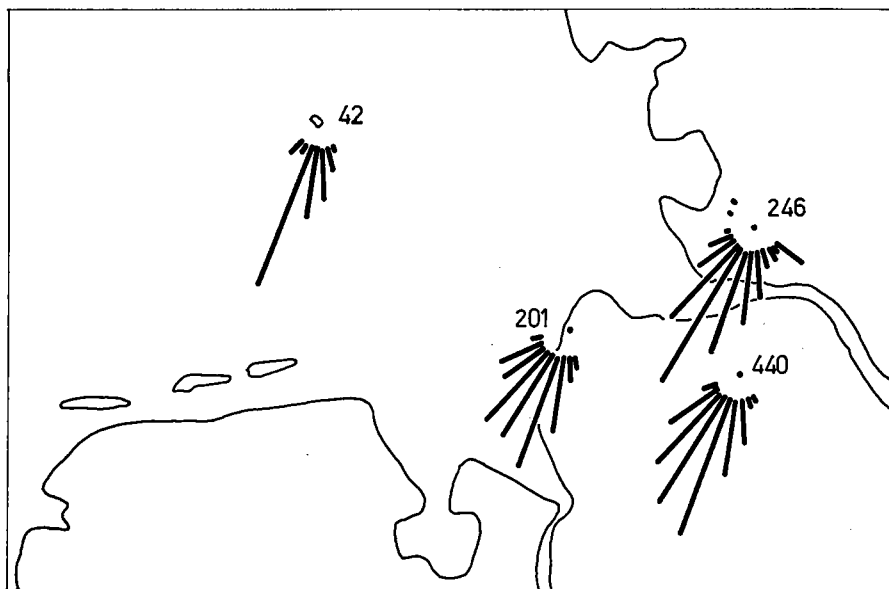

Fig.3. Richtingen van de herfsttrek van de Vink in de Duitse Bocht (breedfronttrek). De cijfers geven aan op hoeveel troepen elke grafiek gebaseerd is.
Directions of autumn migration of Chaffinch in the German Bight (broad front migration). Figures indicate number of flocks for each graph.

Vermeldenswaard is nog dat op 4 okt. de Vinkentrek uitzonderlijk lang doorging. Aan de kust werden op een bepaald punt van 's middags half zes tot kwart voor zes nog ruim 400 in 10 troepen trekkende Vinken waargenomen!

3. De vogelvangst.

Ook dit jaar werd getracht om grote aantallen steltlopers op Vlieland te vangen. Het hoofddoel was om Wulpen te vangen op de rustplaats in de duinen. Na enige dagen van experimenteren en gewinnen van de vogels aan de schuilhut van waaruit de netten bediend worden, kwam de kans om een flinke slag te slaan. Helaas trokken toen nog maar kleine aantallen Wulpen naar het duin. Hieruit kon, op de laatste dag, toch nog een slag van 77 vogels gedaan worden. Met de opgedane ervaring moet het mogelijk zijn volgend jaar een veelvoud van dit getal te bemachtigen. Er werd ook een poging gedaan een groot aantal Scholeksters te vangen. Dit gelukte met een slag van ruim 400 Scholeksters tegelijk. Hieronder bevonden zich 21 reeds geringde exemplaren. Deze waren alle in Nederland geringd, voor het aller-grootste deel als nestjong op Vlieland. Ze gaven een hele scala van leeftijden te zien tot 11 en 15 jaar oud toe.

Tweemaal werd een poging gedaan om, in samenwerking met het Itbon,

Grauwe Ganzen met behulp van onze kanonnetten te vangen. Door verschillende omstandigheden misten wij nog veel vogels bij het overkomen van de netten. Op 15 maart werden er 21 en op 20 oktober 14 stuks gevangen. Succesvol waren, zoals reeds vermeld, de vangsten van Spreeuwen met deze netten.

4. De ringcentrale.

Over de werkzaamheden van de ringcentrale in 1966 zijn de volgende cijfers te geven (tussen haakjes de getallen van 1965):

aantal uitgereikte ringen	132.600 (141.300)
aantal geringde vogels	128.900 (114.400)
aantal verwerkte terugmeldingen:	
a. in Nederland geringd	2.860 (3.420)
b. in het buitenland geringd	570 (480)

SUMMARY:

Annual Report of the Vogeltrekstation for 1966

The experiments with Black-headed Gulls, taken from their nests and then placed in a Kramer-cage, were continued. While the birds did not show movements related to the home direction, under random visual conditions (Fig. 2A) they did so significantly on sunny days (landscape visible, Fig. 2B). A small number of experiments under heavily overcast (landscape visible) suggests that orientation is lost under these conditions (Fig. 2C).

The standard direction of the Scandinavian Chaffinch in the German Bight area could be firmly established as lying between SW to S and SSW (Fig. 3).

Under the Dutch ringing scheme 132.600 birds were ringed and 2.900 recoveries obtained.